Neamul românesc risipit în spaţiul sud-est european trebuie să aibă ca centru de iradiere şi susţinere culturală statul român. Comunităţile româneşti de peste hotare trebuiesc considerate ca factor de apropiere între statele naţionale în care vieţuiesc şi statul român, prin împărtăşirea aceloraşi valori culturale europene.

În privinţa comunităţilor româneşti de la sudul Dunării există câteva caracteristici istorice care au dus la disoluţia ideii românismului şi la unele neclarităţi la nivel comunitar şi naţional. Aceasta s-a întâmplat datorită faptului că statul român, intrat sub ocupaţie comunistă, nu a mai intervenit vreme de 50 de ani în sprijinirea cultural-naţională a comunităţilor sale, precum şi datorită politicilor dure de deznaţionalizare şi asimilare etnică duse de statele naţionale balcanice, fără excepţii.

Pe teritoriul României, aromânii veniţi prin colonizare în Cadrilater, apoi transferaţi în Dobrogea la schimbul de populaţie din anul 1940, trebuie să fie consideraţi (cum de altfel se şi cosideră membrii acestei comunităţi) ca o comunitate românească, provenită din arealul balcanic, colonizată în România (patria mamă) datorită sentimentelor româneşti pe care nu şi le mai puteau afirma în contextul istoric respectiv, în spaţiul autohton de provenienţă. Ei reprezintă o comunitate culturală, cu tradiţii, obiceiuri specifice datorită împrumuturi locale şi convieţuirii o lungă perioadă între alte neamuri, cu caracteristici proprii dar şi comune elementului românesc, vorbind un dialect al limbii străromâne.

Dacă ne referim la aromâni, cei ce cântau imnul „Părintеasca Dimândare” luptau pentru triumful ideii românismului balcanic. Constantin Belimace compunea poezia din disperare pentru soarta fraţilor aromâni răspândiţi în spaţiul sud-dunărean, ameninţaţi cu deznaţionalizarea. Imnul este un blestem pentru cei care îşi uitau limba, simbol al românităţii lor. Astăzi, nu se pot confisca simbolurile naţionale în interes mărunt etnocentrist. Lupta eroică a românismului balcanic este parte integrantă a istoriei naţionale. Bineînţeles, ca în orice comunitate naţională care vieţuieşte în cadrul altor state, din rândul acesteia s-au afirmat numeroase personalităţi care au adus pentru statele neamurile înconjurătoare numeroase elemente de progres şi prosperitate socială, culturală şi politică. Aceştia aparţin comunităţilor de origine dar şi celor mai largi, naţionale, în care s-au format şi afirmat, putând fi consideraţi factori de confluenţă pentru neamurile respective.

Cei care vor să-şi formeze grupări cosmopolite trebuie să se revendice de la altceva, de la un centru (sau centre) din afara comunităţilor naţionale. Ei trebuie să-şi construiască (pentru că nu au o logistică creată) un alt fundament etnic, pe baza unui proiect utopic. Proiectul nu poate

veni de la comunitate, ci de la o suprastructură elitistă, o elită ideologizată, care are ca centre de acţiune, conştient sau nu, alte spaţii de unde, prin presiune politică cred că pot să se impună statelor naţionale. Să nu uităm că albanezii au făcut parte dintr-un astfel de proiect, dar au avut interese divergente care s-au acutizat în momentul în care s-a pus problema schimbării de graniţe, în sensul formării unei Albanii Mari. Albanezii din afara graniţelor statului lor naţional au fost folosiţi în destabilizarea Iugoslaviei şi Macedoniei, dar aveau o conştiinţă clară de minoritate naţională. Aromânilor, în cazul în care apar interese zonale în spaţiul balcanic, pot deveni, prin presiune politică a diverselor centre de putere mondială, factor de destabilizare şi şantaj pentru statele naţionale. Este îndoielnic că acest lucru se poate realiza în privinţa aromânilor, principala calitate naţională a acestora constituind-o proverbiala răbdare în rezolvarea problemelor, a lucrului bine chibzuit şi calculat.

Prin neimplicarea statului român în sprijinirea comunităţilor sud-dunărene a luat naştere un proiect cosmopolit prin care se încearcă legitimarea unui popor vlah în Balcani. Agenţii acestui proiect, cei care promovează diferenţierea dintre vlah şi român, încearcă să realizeze o unitate la nivel internaţional (elitist) al comunităţilor „vlahe”, consecinţa fiind previzibilă: dezastru la nivel naţional prin scindare comunitară. Acest proiect, dacă ar intra în vederea centrelor de putere mondiale, în funcţie de interesele proprii, poate deveni factor de presiune naţională. Situaţia a fost sesizată printr-un extraordinar simţ naţional, de vlahii timoceni din Serbia, care au pus semnul de egalitate între vlah şi român.

Proiectul românesc trebuie să fie unul al pacificări zonale, folosind aromânii din românia ca punte către comunităţile de la sud de Dunăre. Statul român trebuie să sprijine cultural supravieţuirea latinităţii orientale ca factor de progres, civilizaţie şi diversitate în spaţiul balcanic prin păstrarea tradiţiilor, dialectelor şi coloraturii etnice zonale, prin ceea ce este propriu acestora. Încrâncenarea de păstrare şi afirmare a unui dialect al limbii române trebuie văzut prin ceea ce poate lega şi nu despărţi, prin legătura pe care o crează între aromânii dobrogeni şi aromânii balcanici şi nu prin ruperea acestora de românitate. Supravieţuirea dialectelor limbii române (istro-român, megleno-român şi aromân) aparţin miracolului etnic românesc, puterii de rezistenţă şi regenerare naţională, etnogenezei şi istoriei românităţii.

Acest proiect se poate realiza doar prin concursul statelor balcanice care trebuie să renunţe la politicile de deznaţionalizare aplicate în ultimii 100 de ani. Aromânii au şansa să se salveze doar într-un climat de linişte şi concordie naţională. Interesul naţional românesc trebuie să fie văzut în integrarea cât mai rapidă a tuturor statelor balcanice în Uniunea Europeană. Rămânerea în afara Uniunii a unor state şi integrarea altora, ca şi dezechilibrele economice zonale, pot duce la grave dezechilibre şi alimenta ideologiile formării „statelor mari”. Statele balcanice trebuie să înţeleagă imperativul momentului şi să acorde drepturi pentru comunităţile româneşti respectând tratatele internaţionale semnate.

Analizând istoric, proiectul românesc de până la primul război mondial a fost cel de susţinere a Imperiului Otoman (până în 1913), formarea unei Macedonii independente, crearea unui stat albano-român sau sprijinirea Serbiei în detrimentul Bulgariei care a tot agitat spectrul revizionismului după congresul de la Berlin. După Marea Unire de la 1918 România militează pentru realizarea unor înţelegeri defensive la nivel regional, cum ar fi Mica Înţelegere (1921, între România, Iugoslavia şi Cehoslovacia – practic, astăzi, cele două state nu mai există!) şi Înţelegerea Balcanică (1934, între România, Iugoslavia, Turcia şi Grecia). Au existat unele variaţii în politica de sprijinire a comunităţilor de la sud de Dunăre, care atinge un maxim în timpul războiului (1940-1944). După 1947 România nu mai face demersuri la nivel internaţional în sprijinirea acestora. Perioada de tranziţie prin care a trecut statul român după 1990 a făcut ca, pe plan intern, să existe o maximă bunăvoinţă faţă de minorităţile naţionale, dar pe plan extern să se realizeze foarte puţin în sensul obţinerii de drepturi similare românilor de peste hotare. Astfel, a devenit „foarte avantajos” în România să fi minoritar, multe persoane din familii mixte declarându-se aparţinând minorităţilor etnice, în speranţa obţinerii de avantaje materiale, atât din partea statelor nucleu cât şi din partea statului român, care a susţinut „foarte generos” aceste minorităţi. În acest timp, comunităţile româneşti din sudul Dunării au întâmpinat numeroase dificultăţi în afirmarea ca minorităţi naţionale, în unele din aceste state nefiind nici astăzi recunoscute. În timp ce în România este un avantaj să fi minoritar, în statele balcanice se poate fi chiar periculos să-ţi afirmi identitatea etnică. Nu ne putem mira de confuzia care domneşte astăzi în rândul acestor comunităţi româneşti.

Statul român ar trebui să procedeze, în primă fază, la un adevărat parteneriat cu Republica Macedonia. Suntem, practic, singurul sprijin loial pe care această mică republică îl are în zonă. În cazul în care apar divergenţe în recunoaşterea comunităţilor româneşti în statele balcanice trebuie avut în vedere rolul Consiliului Europei în sprijinirea culturală şi politică a acestora. În cazul în care statele balcanice răspund pozitiv la recunoaşterea drepturilor minorităţilor româneşti trebuie ales un model de interes comun, respect reciproc şi beneficiu general. În acest sens ar trebui să aibă loc negocieri cu reprezentanţii statelor balcanice în privinţa stării culturale şi sociale a comunităţilor româneşti (ore în dialect, emisie la radio/tv, protecţie culturală), reciprocitate în statutul minorităţilor, biserică cu slujbă în dialect (subordonate bisericilor naţionale sau BOR).